

Tallinn és Pest történeti utcanévadása

Az előadásban a tallinni óvárosnak és a régi pesti városfalon belüli területnek a történeti utcanévadását kívánom összehasonlítani. A témaválasztásban fontos szerepet játszott, hogy két rokonnyelvű nép fővárosáról, azoknak belső, meghatározó szerepű városrészeiről van szó. Érdekes az összevetés azért is, mert mindkét várost jelentős német nyelvi és művelődéstörténeti hatás érte. A történeti névanyagból összeállítottam egy olyan korpuszt, amely a 17. századtól a 20. század közepéig használt utcanévek mindegyikét tartalmazza. Az adatbázis figyelembe veszi a nevek által jelölt utcák földrajzi elhelyezkedését is, tehát az átnevezéseket is számon tartja.

Nem véletlen, hogy a jól dokumentálható, lokalizálható névanyag legkorábbi adatai mindkét város esetén 17. században használt német nyelvű utcanévek, hiszen mindkét város lakossága ekkor még elsősorban német anyanyelvű volt. Azonban az előadásomban nagyobb hangsúlyt fektetek a későbbi észt és magyar nyelvű adatokra, ettől függetlenül a korpusz tartalmaz olyan neveket, melyek esetén tetten érhető a német-észt illetve a német-magyar nyelvi kölcsönhatás, ezeket a példákat is bemutatom. Elsősorban a különböző névadási lehetőségeket ismertetem, mint például az utca iránya által motivált, az utca jellemző lakosságára utaló (foglalkozás, nemzetiség), tiszteletet kifejező stb. névadási típusokat. Arra is kitérek, hogy mely névadási típusok milyen arányban voltak jellemzőek a két összehasonlított városrészben. Foglalkozom azzal is, hogy milyen jellemző okai voltak az egyes utcák nevének megváltozásának.

A különböző névadási típusokat Hajdú Mihály művében – Budapest utcanéveinek névtani vizsgálata. *Nyelvtudományi értekezések* 87. – ismertetett szempontrendszer alapján soroltam kategóriákba, kisebb módosításokkal saját korpuszomra alkalmazva azt. Az előadás névanyagát a névadási motivációk típusai szerint rendező korpuszt elsősorban a következő források alapján állítottam össze: Mészáros György szerk. Ráday Mihály – Buza Péter, 1998. *Budapest teljes utcanévlexikona*; Kivi, Alexander, 1972. *Tallinna tänavad*. Az észt utcanévek esetében történeti térképeket is felhasználtam, hogy meg tudjam becsülni az egyes elnevezések használatának idejét, mivel Alexander Kivi műve erre vonatkozó adatokkal nem szolgál.